

ETIIKAN TUUNAAMO

Opetushallitus 25.11.2021

Työryhmä: Olli Hakala, Ilmari
Hirvonen, Katri Hämeenniemi,
Mika Perälä, Eero Salmenkivi, Jani
Tiirikainen

Etiikan opetus

- Etiikan opetus on ollut yksi itsenäisen Suomen koululaitoksen suurista kiistakysymyksistä.
 - Suuria kiistoja 1920-, 1960-, 1990- ja 2010-luvuilla.
 - Lukiossa dramaattinen nykyratkaisu tapahtui ilman suurempaa julkista keskustelua 2014, kun etiikka VN:n päätöksellä palasi filosofiaan n. 150 vuoden jälkeen.
- Etiikka kuuluu lukiossa filosofian toiseen pakolliseen moduuliin.
 - Vrt. aiempi syventävä filosofisen etiikan kurssi, johon osallistui vain aihepiiristä kiinnostuneet opiskelijat (ehkä n. 15 % lukiolaisista).
- YTL:n filosofian jaoksen aloitteesta on käynnistynyt keskustelu, esim. OPH:n ja FETOn kanssa etiikan opetuksesta.
 - Tämä tuunaamo on ensimmäinen konkreettinen koulutustapahtuma tämän etiikan-aloitteen pohjalta (vastaava järjestettiin 3 viikkoa sitten argumentaatiosta).

Esityksen sisältö

- Tämä materiaali on syntynyt tarpeesta edelleen selkeyttää, mitä Lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 lausutut etiikan opetuksen tavoitteet ja sisällöt käytännön opetustyössä tarkoittavat.
 - Diat perustuvat etukäteen jaettuun tätä esitystä laajempaan pdf-dokumenttiin.
 - Aineisto ei ole lopullinen, vaan korjausehdotuksia otetaan mielellään vastaan.
 - Sen enempää LOPS19-perusteita kuin tuota aineistoakaan ei ole tarkoitus käydä yksityiskohtaisesti läpi, vaan ottaa esiin joitain nostoja yhteisen keskustelun pohjaksi.
 - Materiaali sisältää runsaasti opetusvinkkejä ja tehtäviä. Näitä ei myöskään käydä läpi, mutta paikalla on useita työryhmän jäseniä vastaamassa myös niitä koskeviin kysymyksiin.

Mitä etiikka on?

- LOPS19 1. tavoite (T1) on: opiskelija perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin.
 - Tämä profiloii kohteen hyvin yleisesti filosofiseen etiikkaan.
 - [LOPS19-tukimateriaali](#) mukaan se ”tutkii ihmisen toimintaa, sen perusteita ja seurauksia siinä mielessä kuin niitä voidaan arvioida moraalisesti hyväksi tai oikeaksi”.
- Aineistossa korostamme, ettei moraalisesti oikeaa toimintaa ei arvioida vain yksilön subjektiivisten mielipiteiden varassa, vaan arvioinnin pitää perustua moraalisiin arvoihin ja normeihin.
 - Filosofinen etiikka on erotettava ihmisen toimintaa kuvailevasta empiirisestä tutkimuksesta.
 - Filosofinen etiikka on yleensä normatiivista eli se pyrkii arvottamaan asioita ja antamaan sääntöjä toiminnalle. Seuraavassa termiä ”normatiivinen” käytetään viittaamaan sekä arvojen että normien (standardien, sääntöjen) asettamiseen.

Normatiivisen ja kuvailevan ero

- LOPS19, T2: osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta sekä hahmottaa normatiivisten ja kuvailevien väitteiden eron.
 - Tästä on paljon opetusvinkejä aiheen keskeisyyden takia.
 - Normatiivisuus tuo mukaan vaihtoehdot (entä jos valitsen toisin), mikä lisää asian abstraktiutta ja vaativuutta).

Moraalin tunnuspiirteet

1. preskriptiivisyys: moraalinormit eivät ole pelkkiä suosituksia, vaan velvoittavia ohjeita, määräyksiä tai käskyjä
 2. autonomisuus: moraaali on itsenäinen ja muista normijärjestelmistä riippumaton
 3. ylivertaisuus: moraalinormit ovat ensisijaisia suhteissa muihin normeihin
 4. yleisyys: moraalinormit velvoittavat yhtä lailla kaikkia moraaliagentteja eli omista teoista moraalista vastuuta kantaviin toimijoihin.
- Näitä tunnuspiirteitä ei ole johdettu mistään yksittäisestä moraalikäsitteestä, vaan ne pyrkivät kuvaamaan yleisesti moraalin luonnetta. Niiden valossa voi siis tarkastella hyvinkin erilaisia moraalijattelun perinteitä tai suuntauksia.

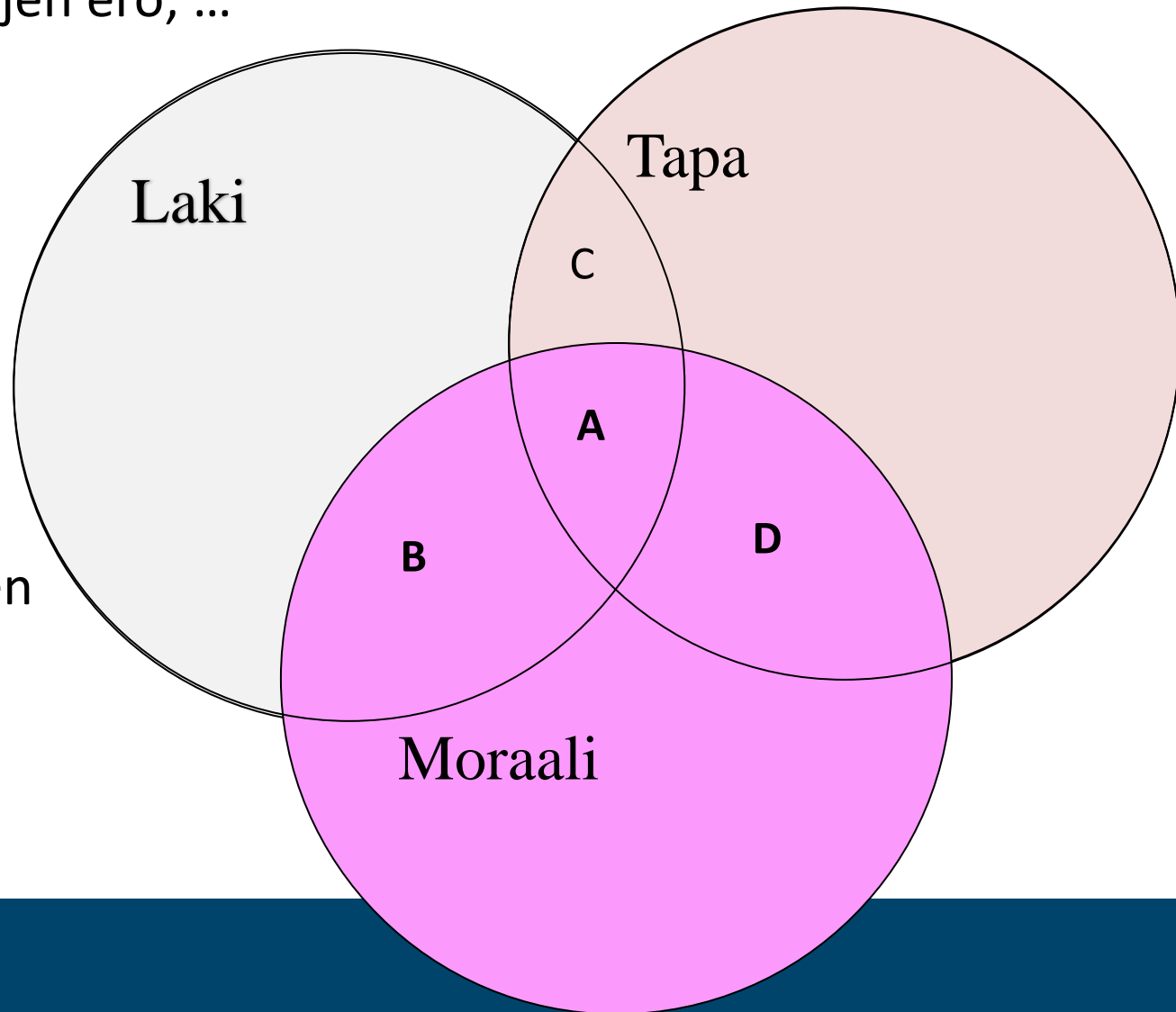
Moraalin velvoittavuus

- LOPS19: T3 opiskelija osaa perustella moraalin velvoittavuutta.
 - Tuki: Moraalin velvoittavuuden perustelu nojaa keskeisesti oletukseen, että moraaliset arvot ja normit ovat ylivertaisia suhteessa muihin arvoihin ja normeihin.
 - Tässä aineistossa velvoittavuus on liitetty toisaalta preskriptiivisyyteen, toisaalta rationaaliseen yhteisölliseen harkintaan, jota moraalit vaatii yleisen eettisen ajattelun kohdatessa konkreettiset tilanteet.
 - Tämä korostus perustelee ajatteluntaitojen keskeistä roolia tässä aineistossa.
- Pohdittavaksi keskusteluosuuteen: mitä ajattelette näistä perusteluista?

Moraali, lait ja tavat

- LOPS19, S1: moraalin luonne normijärjestelmänä; moraalिन, lakien ja tapojen ero; ...

- Moraali on omanlaisensa normijärjestelmä.
- Sitä luonnehtii yleistettävä asianosasten ottaminen huomioon.

Moraalinen totuus ja relativismin haaste

- LOPS19, S1: ... moraalinen objektivismi, relativismi, subjektivismi
- Huono relativismi on (ainakin lukiolaisten) nyky-etiikan suurimpia haasteita.
 - Aineistossa isossa roolissa.
 - Tarkastellaan ensin antirealismia, jota antirealismin ja relativismin sekaantumista osataan välttää.
- Taustalla oletettavasti yleinen subjektivismi.
 - Vaikuttavana syynä ehkä on myös psykologisoiva ja normatiivista kieltä välttelevä opetus? ("Korona-aikana sairaana ei voi tulla kouluun." "Hyvinvoinnin turvaamiseksi 2 % talouskasvu on välttämätöntä.")

Hyvän eettisen argumentaation tunnuspiirteitä

- LOPS19, T2: osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta.
- Aineiston yksi keskeinen aihepiiri.
- Hyvä eettinen argumentaatio noudattaa hyvän argumentaation periaatteita yleensä.
 - Keskustelutilanteessa väitteen esittäjä hyväksyy sen loogiset seuraukset ja on velvollinen perustelemaan väitteensä
 - Argumentaatio on ristiriidatonta, ja perusteet tukevat esitettyä väitettä.
 - Lisäksi argumentaatio perustuu hyväksyttäviin lähtökohtiin.
 - Se ei ole ilmeisen kehällistä eli lähtökohdat eivät oletta johtopäätöstä.

Moraalisten valintojen arviointi

- LOPS19, T5: osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioitaan filosofisen etiikan välinein
- LOPS19, T6: osaa soveltaa etiikkaa yhteiskuntaa ja ympäristöä koskeviin kysymyksiin.
- Moraalisten valintojen ja niitä seuraavien tekojen arviointi on aihe, jota lukio-opetuksessa on perinteisesti korostettu. On hyvä huomata, että filosofiset moraaliteoriat tarkastelevat yleisellä tasolla, mikä tekee valinnasta ja siihen perustuvasta teosta moraalisesti oikean. Nämä teoriat eivät sano suoraan mitään siitä, miten moraalista harkintaa on jonkin yksittäisen valinnan tapauksessa tehtävä..
 - Utilitarismi-esimerkki.
 - Isona ongelmana YO-vastauksissa konkreettisen tilanteen humioimattomuus.

Moraalisesti oleelliset tosiasiat

- Moraalisia valintoja arvioitaessa pitää ottaa huomioon moraalisesti oleellisesti tosiasiat.
 - Ja se mikä ei ole moraalisesti olennainen tekijä meriittien ja vastuiden jaossa (esim. sukupuoli).
- Tämä saattaa unohtua, kun (aivan oikein) korostetaan sitä, ettei tosiasioita koskevista väitteistä voida loogisesti johtaa arvo- ja normiväitteitä (Humen giljotiini).

Keskustelu

- Muiden työryhmäläisten kommentteja?
- Kysymyksiä, kommentteja, keskustelua ja parannusehdotuksia:
 - Aineistosta yleisesti/sisällöstä
 - Opetusvinkeistä
 - Tehtävistä
 - Jatkosta

Kiitos